

ХЛІБ В ОБРЯДАХ

Комісія ВІЧА Українських Рідновірів по ЗВИЧАЮ розглянула питання про відповідність народній Звичаєвості Обрядових дій з Хлібом в практиці громад Рідної Віри.

Необхідність такого аналізу була викликана непоодинокими випадками несприйняття і осуду місцевим населенням фактів спалення Хліба під час проведення Обрядів Рідної Віри.

Хліб для Українців не лише матеріальна річ, це – святиня, жертвна страва для Богів або й саме Божество чи втілення Божественної Сили, яка має духовну цінність. Хліб Українці називають „Святим”, „Божим даром”, „Батьком”, „Годувальником”, „Головою”, „Розпорядником”. Без Хліба в Україні не обходиться жодна важлива подія. В Обрядах Хліб символізує Життя, а слова „жити” й „жито” в українській мові мають один корінь. (1, с.8).

Про Хліб і його святість в Україні складено багато приказок і прислів'їв: „Хліб на столі – Бог у хаті”, „Не ми Хліб носимо, а Хліб нас”, „Хліб житній – батько рідний”, „Хліб – батько, вода – мати, з Хлібом і стіл – престіл, і хата – багата”, „Коли є Хліба край, то й під вербою – рай”, „З Хлібом і пісня миліша, і хата тепліша”, „Нема Хліба без роботи, а роботи без Хліба” та багато інших.

Шана до Хліба закріпилась у народних звичаях. На покуті під образами, що є в хаті священним місцем, колись завжди лежала на столі покрита рушником паляниця. Кожен шматочок Хліба з'їдали повністю, не залишаючи куснів, щоб силу не залишити. Хліб не можна викидати у сміття, навіть хлібні крихти слід зібрати у долоню і з'їсти, або ж віддати худобі чи птиці. Знайдений на дорозі окраєць Хліба потрібно обтрусити і покласти на високому місці для пташок. Коли випадково кусінь Хліба упаде на підлогу, селяни його піднімають і цілують – перепрошують, у Хліба ж бо ніжки короткі, впаде зі столу і може ніколи більше туди не повернутися. Про Хліб не можна казати, що він поганий, він може бути лише невипечений, глевкий, сирий, підгорілий, зачерствілий. (2, кн.2, с.481).

Отже, Хліб – це найвища Святість. Хліб – це є символ Сонця, символ єдності Роду.

ПО ПИТАННЮ ЖЕРТВОПРИНОШЕНЬ.

М. Сумцов писав: „З появою Хліба, як засобу харчування, виникла світла думка, що Богам бридка кров жертвних тварин, і Хліб стає головним предметом жертвоприношень” (3, с.6-7). Отже, для наших Предків-землеробів найбільшою святістю і жертвною стравою з давніх віків і до нині був і залишається ХЛІБ. Велесова Книга серед жертвних приносів називає зерно, плоди, квіти, напої та мед:

*„Се Боги Русі не беруть жертви людської, ані тваринної,
лиш плоди, овочі, квіти, зерно, суру питну,
на травах настояну, і меду,
ніколи не живу птицю, ані рибу” (4, с.92; д.24 б).*

АЛЕ ЯКИМ ЧИНОМ ПРИНОСИЛИ В ПОЖЕРТВУ ХЛІБ ???

Традиційною жертвою у православних сонцепоклонників була їжа, яку підносили Богам для благословення, а потім урочисто споживали гуртом.

В книзі Митрополіта Іларіона (І.Огієнко) „Дохристиянські вірування Українського народу” читаємо: ”Часті були жертви своїм домовим божкам, сліди яких дійшли до нашого часу, як **СВЯТКОВИЙ ОБИЛЬНИЙ СТІЛ**” (5, с.173).

В тій самій книзі на сторінці 166: „В Питаннях Кирика 12 віку читаємо: „Роду і Рожаниці **КРАЮТЬ** хліби, і сири, і мед” (5, с.166).

Тобто, Хліб **НЕ КЛАЛИ У ВОГОНЬ**, а **КРАЯЛИ** Богам.

В народі „гріхом вважалося сказати „поріж Хліб”, Хліб не різали, а **КРАЯЛИ**, і казати потрібно „покрай” (2, кн.2, с.481).

Згідно з польовими дослідженнями на території Поділля Вінницької дослідниці, кандидата історичних наук, етнографа-науковця Світлани Олександрівни Творун – Боги і Духи живляться **пахощами** Хліба. Тому колективне пригощання – краяння і роздавання обрядового Хліба, як символа Сонця, єдності Роду – є кульмінацією більшості народних ритуалів та Свят, моментом єднання за допомогою спільної трапези з Божественними Силами і Духами Предків. Обрядовий Хліб ломиться на частини, поєднуючи усіх учасників обряду у єдиний Рід. І чим більше родичів, тим на більше частин ломиться Коровай, і тим більше пахощів отримують Боги. Хліб піднімають вгору для освячення Богам, промовляються Слави, а далі Хліб розноситься по колу.

У випадку, коли пожертва призначена саме Богам і Предкам, вона вже не споживається людьми, адже її енергетикою живляться запрошені Боги і Душі Предків, а таке піднесення залишають на Святому місці як Дар Богам (в подальшому ця жертва може бути спожита пташками, мурахами, тваринами, як представниками Природи – живого прояву Рідних Богів). Інші страви, принесені для братчини – освячуються силами Рідних Богів і споживаються присутніми.

Світлана Олександрівна Творун збрала етнографічні свідчення про більше ніж 80 видів Обрядових Хлібів, Короваїв, Коржів, Калачів, Пирогів, Книшів, Поман, Бабок, Буханців, Нудлів, Вертут, Калити, Балабушок та інших на кожне із Свят, і при цьому не зустрілось **ЖОДНОЇ ЗГАДКИ** про те, що Хліб жертвується у вогонь.

НЕ БУЛО ВИПАДКІВ, ЩОБИ ПАЛИЛИ ХЛІБ !!!

Запах горілого Хліба – це запах біди, нещастя. Хліб в народі весь час – **ЖИВИЙ**, тому Хліба не мали права торкатися жінки, що омивали покійних, гицелі (що мають відношення до вбивства тварин) – щоби не вбити Животворящу силу Хліба.

„Якщо Хлібчик чи Буханець дуже вже обгорів у печі – треба негайно святити хату – дивляться з печі очі нечистої сили: може бути падіж на худобу,” – читаємо ми в книзі Гарафини Маковій „Затоптаний Цвіт” (6, с.67).

Сільська сім'я в день з'їдала хлібину. Тому часто виготовляли сім хлібин, на кожний день тижня і один на позику. І якщо один з них підгорав, то відповідно той день тижня вважався нещасливим, а якщо згорав увесь хліб (бувало, що спалахував у печі), то вважався нещасливим весь тиждень. Це дуже погана прикмета. Якщо підгорів чи згорів Весільний Коровай – то також буде нещасливим той шлюб. **Тому спалення Хліба під час пожег народом на рівні підсвідомості сприймається як знак БІДИ !!!.**

А ЯК ЗБЕРЕЖЕНО В НАРОДІ ?

Всі знають, як на ВЕСІЛЛЯ Коровай розламується на долі і розноситься по колу, еднаючи Роди.

На ПРОВОДИ РУСАЛОК розламували Хліб на 4-ри частини і лишали на землі на межах ниви.

На ПРОВОДИ Великодні Бабки лишаємо на могилах Предків.

На ОБЖИНКИ шматочок Хліба кладеться в Спасову (Велесову) Бороду на полі.

На РІЗДВО Кутя (варена пшениця) підкидається догори – Богам, споживається родиною – Явний Світ, і лишається наніч на столі – Предкам.

На ЗАЖИНКИ – головне свято родини, в якому сторонні участі не беруть, виходили в поле по-святковому вбрані, і перш за все влаштували на межі трапезу: розстеляли скатерку, клали на неї Хліб з сіллю та принесені з собою страви, сідали на хвильку, дякували Богам та святим душенькам праведним за те, що виростили Хліб, і лишали їжу недоторканою – для освячення Богами, Духами Поля, які охороняють ниву. Як тільки Сонечко піднімалося над обрієм, приступали до жнив. Жали і звязували перший сніп і хутчій сідали на нього і починали колядувати, „щоб у господарстві добро сідало”, „щоб не хворіти”. Кожен член родини зжинав снопа, складали з них „Бабу”, яка мала бути щонайменше з 9-ти снопів, і вже після цього влаштували святкову трапезу для себе, споживаючи продукти, які лежали на скатертині.

В селі Уяринці Тиврівського району на Зажинки брали з собою в поле печиво у вигляді серпа і юрка. Його теж клали на скатерку перед початком жнив і з'їдали після колядування на першому снопові. Шматочки обрядового печива і крихти кидають на ниву через голову. Так частують Духів Поля, пригощають Предків, бо вони у нас за спиною, позаду. Справжні жнива починаються лише наступного дня.

ХЛІБ могли залишати на деревах пташкам, обрядовим Хлібом годували корову, їй давали цілушку з „Маланки”, з „Василя”, з „Жайворонків”.

Коли давали глечик з молоком, то повертали його не порожнім, а поклавши окраєць Хліба з сіллю, який віддавали корові, щоби відновити здатність давати молоко.

ОТЖЕ ХЛІБ — ЖИВИЙ, у нього є Душа. Книш на Різдво навіть має зверху хлібенятко, що його називають „душею”. Тому призначення Хліба – творити Життя, наділяти всіх Живильною Силою Землі-Матінки.

З`явиться на світ дитина – з Хлібом йдуть на родини. З Хлібом приходять і на хрестини, виряджають когось у дорогу – ув`язують у рушник житній окраєць або шматочок освяченої Бабки, щоб оберігав подорожнього від біди. З Хлібом йдуть свататись, Хліб повертають, щоб розірвати угоду про шлюб, Хлібом благословляють на подружнє життя, з Хлібом йдуть на новосілля, з Хлібом проводжають покійника (1, с.8).

„Хліб несли куми (щоб дитя виросло з Хлібом), крім того кумі за пазуху клали цілушку Хліба, і вона, повернувшись із церкви, ділила з породіллею та їла цей Хліб; батько дитини кликав кумів з Хлібом; жінка до виводу в шість неділь йшла з Хлібом; бабі-бранці оддячували не лише грішми й хусткою, а й обов`язково Хлібом. ...Взагалі звичай приходити з Хлібом і вертатись не з порожніми руками, тобто символічно обдарованими, дуже характерний для Поділля. Навіть там, де калачів не пекли, давали по два пиріжки...”, – пише про використання Хліба Л. Ф. Артюх (7, с.301).

А пожертвою для Вогню є дрова (різні породи дерев для Богів, наприклад, Дуб – для Перуна), солома, віск, ефірні олії, пахучі трави.

Велесова Книга, на яку всі посилаються, каже нам, що наша жертва – це праця рук наших, і дари полів наших, **але де сказано**, що Хліб кладеться у Вогонь, а не жертвується так, як і досі збережено в обрядах нашого хліборобського народу?

Пропонуємо всім найкращіше дослідити це питання.

Комісією ВІЧА Українських Рідновірів по ЗВИЧАЮ укладена домовленість із кандидатом історичних наук, етнографом-науковцем Світланою Олександрівною Творун про написання книги „КУЛЬТ ХЛІБА В УКРАЇНІ”, матеріали на яку вже зібрані, а також книги про звичаєві автентичні Свята Українського народу на основі польових досліджень на Поділлі – „ВІД КОЛЯДИ ДО КАЛИТИ”. Вихід друком цих книжок очікуємо найближчим часом.

ЩЕ ПАРУ СЛІВ ХОЧЕТЬСЯ СКАЗАТИ ПРО ОБРАЗ ВОЛХВА.

В ментальності Українського народу закладено невизнання будь-яких авторитетів. Адже ми ДІТИ Бога-Творця, і самі Творці свого життя. Найбільше цінується Воля, Рівність у правах, Справедливість.

І тому вертикальна ієрархія не сприймається народом, як беззаперечний авторитет, істина в останній інстанції, накази якої треба беззастережно виконувати. Будь-які твердження, якщо вони правильні – сприймаються, а якщо не відповідають баченням правильного шляху, то піддаються сумніву, обговорюються, критикуються. У нас ніколи не було сліпого бездумного

підкорення владі. У нашого народу завжди був присутній здоровий глузд, своєсамодостатнє бачення природи речей.

Звичаєвим у нас був принцип Кола, Віча, де кожен міг висловитися і бути вагомим у прийнятті рішення, бути пошанованим.

Тому Волхви не були у нас керуючими властителями, а порадиниками, навчителями, носіями Знань, які отримували, спілкуючись з Богами, які своїм досвідом та мудрістю допомагали людям вирішувати їх проблеми у всіх галузях життя і управління.

Про це можна прочитати, наприклад, в книзі Митрополита Іларіона (І.Огієнко) „Дохристиянські вірування українського народу”.

„Наші літописи і наші важливі стародавні джерела ніколи не згадують про жерців, що потрібні були при жертвоприношеннях, а тому в нас нема міцних даних припускати, що в слов`ян взагалі, і в нас зокрема, був особний розвинений клас чи каста жерців (крім слов`ян західних, де вони справді були). Коли потрібно було приносити жертву, її приносив кожен за себе або старший в родині, цебто батько; він же і був виконавцем усіх приватних родинних обрядів. А публічні жертви звичайно приносив князь або його бояри...”

Слова І. Огієнка підтверджують і етнографічні матеріали. Практично до наших днів збереглися традиції, згідно з якими важливі народні обряди, священнодійства виконує старійшина роду – батько, мати, шанована **обрана** особа – староста, сваха під час весільної церемонії, баба-повитуха чи рідна бабуся на родині, ватажок парубочої чи дівочої громади – береза, під час проведення молодіжних ритуалів.

„Але були в нас так звані ВОЛХВИ, тільки не як окремий клас, не як служителі всенародні, але як окремі фахівці в зносинах людей з богами. ...Люди вірили, що волхви мають надлюдські знання, що вони віщі, відуні... Волхви були в нас носителями таємної глибокої мудрості, і саме слово „волхв” в Євангелії визначає мудрець”.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Творун С.О. Українські Обрядові Хліби. – Вінниця: КНИГА-ВЕГА, 2006. – 96 с.
2. Килимник С.І. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. К.: Обереги, 1994. – Кн.2. (т.3.Весняний цикл, т.4. Літній цикл). 528 с.
3. Сумцов Н.Ф. Хлеб в обрядах и песнях. – Харьков, 1885. – 140 с.
4. Велесова книга: Легенди. Міфи. Думи. Скрижалі буття українського народу. I тис. до н. д. – I тис. н. д. (Упорядкування, ритмічний переклад, підготовка перекладного й автентичного текстів, стаття, довідкові матеріали Б. Яценка) Заг. ред. В. А. Довгича – Індоевропа. 7502 (1994). Кн. 1-4.
5. Іларіон митрополит. Дохристиянські вірування українського народу. К., 1992. – 424 с.
6. Маковій Гарафіна. Затоптаний Цвіт. К.: Український письменник, 1993. – 205 с.
7. Поділля: Історико-етнографічне дослідження (Артюх Л. Ф., Балушок В. Г., Болтарович З. Е. Та ін. – К.: Видавництво НКЦ „Доля”, 1994. – 504 с.

8 лютого 2009 року